

KIRKEN I AFRIKAS FRIHETSKAMP

av

C. G. BAËTA

Når en vil se tilbake på den politiske utvikling i Afrika og legge merke til hvor hurtig det er gått for seg, er det interessant å bla igjennom sine gamle foredragsnotater. De viser nemlig, at en for utrolig kort tid siden var opptatt av å skulle svare på innvendinger av denne art angående Afrikas frihet: At Afrikas folk var uten historie, at de levde i steinalderen før europeerne kom, at de var uforbederlig primitive ettersom de aldri lærte teknikk eller skrivekunst, at deres intelligens lå på barnestadiet, at de var barbarer som trengte å bli sivilisert osv.

Alt dette kjennes i høy grad fjernt i dag. Afrikanerne tror jo ikke lenger at de er annerledes enn andre folk. De vet at de trenger hverken sivilisasjon eller noe annet gode som kolonimaktene kunne gi dem. Afrikanerne er i stand til å tilbakevise de angrep som blir rettet mot dem ved å peke på minst like alvorlige mangler og misforhold innen samme område hos dem de blir anklaget av. Men viktigere er, at hele denne argumentasjon regnes nå for å ligge fullstendig på siden av saken. Nasjonal frihet kreves som en menneskerett, ganske enkelt. Og er det en naturlig rett for enkelte samfunn å kreve denne frihet, kan en ikke se noen grunn til å nekte andre den. I den erklæring om menneskerettighetene som FN antok for omkring 11 år siden, heter det i innledningen — og disse ordene er blitt trosartikkel ikke bare med hensyn til enkeltmennesker men for nasjonenes vedkommende: «Anerkjennelsen av det iboende verd og de samme og umistelige rettigheter for alle som tilhører den menneskelige familie, er grunnlaget for frihet, rett og fred i verden . . . . Hensynsløshet og forakt for men-

neskerettighetene har resultert i barbariske handlinger som har krenket menneskehetens samvittighet.»

Det er nå begynt å bli selvsagt, at ethvert afrikansk område som står under europeisk styre, bør og skal bli fritt. De dager er talte da afrikanerne slo seg til ro under fremmed herredømme, og skal et slikt herredømme kunne opprettholdes, må det bli ved hjelp av en eller annen form for okkupasjonsstyre, slik Hitler praktiserte det under krigen. En talende episode inntraff nylig et sted. Det kom en lastebil med afrikanske soldater ledet av en europeisk offiser for å oppløse et politisk demonstrasjonsmøte. Møtelederen oppfordret soldatene til å la dem i fred, og de adlød ham tross ordren fra deres egen offiser! Spørsmålet er ikke lenger om koloniale områder skal selvstendigjøres eller ei. Spørsmålet er når det skal skje og hvilken struktur et nytt afrikansk styre skal komme til å få.

For dem som er interessert i kirkenes og misjonenes liv og arbeid, er det naturlig å spørre hvor kirken står midt i alt dette og hvordan dens fremtidsutsikter er. Her tror jeg det først må bemerkes, at det gjør seg gjeldende stor forvirring om misjonens motiv og virkning.

For noen få måneder siden så jeg en film i New York om Afrika, laget av journalister under en reise gjennom kontinentet. De hadde et ganske kort avsnitt som var kalt «the missionary factor». Dette viste en klasse med afrikanske gutter som ble instruert av en misjonær i å synge en av de kjente vesterlandske religiøse sangene. Guttenes prestasjoner (det var lydfilm) var meget dårlige, og misjonæren som akkompagnerte på trekkspill, gjorde også en slett figur, så det hele var en rent bedrøvelig historie. Teksten til denne del av filmen var omtrent slik: «De kristne kirker og misjoner samler unge mennesker og lærer dem noe fra den 23. salme om 'Til kamp, til kamp for Jesus.'» Dette var alt om misjonen i hele filmen.

Naturligvis uteble ikke den ønskede reaksjon, hånlige smil og fnising. Sett i sammenheng med spennende begivenheter

på det politiske og andre verdslige områder, måtte kristendommens rolle etter en slik fremstilling synes fullstendig ivedkommende og latterlig. Jeg har møtt mange utenlandske besøkende som har vist stor interesse for det som beveger seg i tiden i retning av nytt liv over hele det afrikanske kontinent, men som tilsynelatende har hatt den oppfatning av de kristne misjoner, at disse skaper en slags hindring for afrikansk fremgang eller endog ikke lar seg engasjere av spørsmålet i det hele tatt. Det er også skrevet enkelte bøker i den senere tid i forskjellige vestlige land hvor en gjør rede for og tolker det som skjer i Afrika i dag, men det synes ikke å være konstatert noen «missionary factor» i det hele tatt, eller den er sett på som noe rent uvesentlig. Det er endog dem som med ganske stor styrke har rådet afrikanerne til å få kastet misjonene ut av kontinentet heretter.

Ingen vil nekte at det er blitt gjort mange feil, også noen meget alvorlige feil, i løpet av den tid misjonen har arbeidet. Kristne verden over må med skam se at endog i dag, særlig der hvor det er spenning mellom rasene, er det ikke få av evangeliets budbærere som i stedet for å prøve på å forandre verden omkring seg etter Guds vilje, selv er blitt fullstendig likedannet med verden. Men likevel bør det gjøres oppriktige forsøk på å gi et sant historisk bilde av den kristne misjon.

Om en er uenig i mye av det som artikkelen forøvrig inneholder, tror jeg det avsnitt som her skal siteres fra Sir Philip Mitchell's bidrag til et nylig utgitt verk om Afrika, er et riktig synspunkt. Han taler om de raske forandringer som er foregått siden han første gang kom til Øst-Afrika som ung embetsmann og skriver («Africa Today», ved C. Grove Haines, s. 15):

«Var det ikke eventyrlig å se hvor plutselig, i løpet av noen få år, mange av disse sløve og rare menneskene våknet opp til den rastløse energi og ærgjerrighet som de har i dag? . . . . Jeg tror hemmeligheten var Bibelen — Bibelen og de staute, målbevisste, barmhjertige menn og kvinner som brakte den og dens budskap om håp . . . til et folk som på grunn av stadig fare, frykt og lidelse lå liksom i en døs. Det er kan hende

vokst opp en ny generasjon som har glemt disse tingene, både i Afrika og Europa. Men jeg arbeidet i Afrika for 42 år siden, og da var de ennå nylig kommet, var i aktiv virksomhet mange steder og påvirket massenes holdning overfor meg og mine kolleger. Vi ble sett på som representanter for en makt som kom for å befri dem fra den frykt og ulykke de levde i, fra den store jakten på mennesker som preget livet i Sentral-Afrika. Mine øyne har sett det og mine ører har hørt, og jeg tillater meg å si at det er unødvendig å lete etter noen annen årsak.»

Leserne vil sikkert bære over med at jeg tar med enda et sitat. Denne gang er det hentet fra den rapporten som The (British) Royal Commission on Higher Education in West Africa avla i 1945. Den er undertegnet av så fremstående menn som Sir Walter Elliot, Mr. Creech Jones, Professor Julian Huxley og Ghanas nåværende høyesterettsjustitiarius, Sir Arku Korsah:

«Når en leter etter den kilde som opplysningen i Vest-Afrika er sprunget frem av, må en overalt og til stadighet vende tilbake til misjonærene. De kristne misjoner var de første som kom hit til kysten uten tanke på vinning og belønning. Det var menighetene i Storbritannia og Amerika (en burde også føye det europeiske kontinent til!) som la det økonomiske grunnlaget. Fattige menneskers skillinger ble strødd ut, ingen tenkte på slikt som kapital og renter. Det var kirkene, både afrikanske og europeiske medlemmer, som først fikk «afrikaniseringen» (dvs. at høye stillinger innehas av afrikanere) til å bli et virkelig arbeidsprogram og skapte den første storstilte afrikanske organisasjon etter vesterlandsk mønster. Endelig er det kirkene som har gjort det mulig å tale om en vestafrikansk utdanning — høyere så vel som lavere — som et faktum og ikke bare som et ideal . . . . Det er bemerkelsesverdig å tenke på, at dersom de utdannelseinstitusjoner som det står religiøse samfunn bak, plutselig skulle tas bort, ville det meste av undervisning i Britisk Vest-Afrika praktisk talt forsvinne. Det er et rent historisk faktum at ingen har maktet i stor stil

å gjennomføre dette krevende arbeid slik som kirkene har. Den kristne religion har i sannhet *ikke* vært opium for de vestafrikanske folk. Den har for mange tusener vært veileder, vismann og venn, hvert av disse ordene tatt i ganske bokstavelig betydning.»

Det meldes fra Belgisk Kongo, hvor en nå er like ved å oppnå politisk frihet og hvor det her og der hersker opprørske tilstander, at mens de fleste utlendinger forlater landet, planlegger de 10 000 misjonærene på noen få nær å bli på sin post. Afrikanerne må være takknemlige for at mange mennesker som tidligere var uinteressert, nå viser sympati for deres sak, men i denne gamle strofen er det fremdeles et godt råd:

*Make new friends but keep the old,
One is silver, the other is gold.*

Den største hindring og vanskelighet for hele det kristne arbeid i denne verdensdel er og blir naturligvis Sør-Afrika-Unionen og dens apartheid-politikk. Når de som setter et slikt ondt system i verk identifiserer seg med kristendommen, blir det en utålelig belastning på forkynnelsen av budskapet om rettferdighet, kjærlighet, sannhet og brorskap mellom alle mennesker. Det må kjennes som et slags uhyggelig bedrag, eller en tom, hyklerisk spøk. Etter hvert som kjennskapet til denne store urett blir mer og mer utbredt og harmen vokser, blir stillingen for det kristne arbeid stadig vanskeligere, særlig når en står overfor det fremtredende nye trekk i bildet av Afrikas liv i dag, nasjonalismen.

Faktisk bør kristen misjon hilse nasjonalismen velkommen som et naturlig resultat av dens egne bestrebelser. Det å oppnå voksen verdighet som mennesker (hvilket nødvendigvis innebærer selvstyre), er noe som er villet av Gud og bestemt i og med den utrustning han har gitt oss. I de dager da kampen for frihet ble utkjempet i det landet som nå er Ghana, forfattet ledende kirkemenn en erklæring om «Kristendom og politisk utvikling» som begynte slik: «Den kristne kirke tror

at Gullkysten, like mye som andre land, har naturlig rett til selvstyre.»

Men det er mange ting som kan skape spenning mellom kristne og nasjonalistiske krefter. Ledende nasjonalister i Afrika er ofte høyst mistenksomme overfor misjonen — ikke så meget når det gjelder selve misjonens motiv, som når det gjelder den psykologiske virkning som tilsiktes. Enkelte misjoner gjør ingenting for å minske denne spenningen. En inn-tar det standpunkt at den enkelte sjels frelse er det mest betydningfulle av alt, det nasjonale liv medregnet, og legger vinn på å gi tilhørerne rent «åndelig» føde, som om de ingen sosiale forpliktelser hadde. I virkeligheten er det slik at den sekulære ramme omkring menneskelivet i Afrika er ennå så utilfredsstillende at ingen burde vise seg uinteressert, og den fullstendige likegyldighet fra mange misjonærs side på dette område er ytterst vanskelig for de nasjonalist-innstilte å forstå.

At noen misjoner ikke har maktet å se menneskelivet som et udelelig hele samtidig som en har for øye den videre betydning ens eget arbeid sikter på, truer med å gi dem et urealistisk stempel og åpne døren for alle mulige dårlige beskyldninger.

Mer alvorlig enn alt dette er kanskje at mange misjonsledere har inntatt det standpunkt, at spørsmålet om full frihet og likestilling kan en inntil videre ta med ro. Det er sikkert den ydmyke holdning som ennå preger afrikanerne i sin alminnelighet, som påvirker misjonærene, men på denne måten viser de ikke den nidkjarhet i å bekjempe uretten som en kunne ha grunn til å vente av dem. I slike kretser blir derfor frihetsbevegelsene sett på med stor reservasjon, om de da ikke blir direkte bekjempet, og mens det blir lagt stor vekt på den risiko og de farer de medfører, har en vanskelig for å få øye på de positive sider.

Hvilken rolle spiller så egentlig kristendommen i hele denne situasjon? Fra en side sett spiller kristendommen den samme rolle overalt og til alle tider. «De kristne er for verden hva sjelen er for legemet», heter det hos en av kirkens eldste for-

fattere. Sjelen opplyser, orienterer, fra sjelen kommer prinsipper og mål for alle de virksomheter som et menneskes ytre og indre liv går ut på. Mennesket er et åndelig vesen som ikke kan leve av brød alene. Det er kirkens plikt å stadig holde frem, med alle midler som står til dens disposisjon, det kall *fremad* og *oppad* som vil lede dem til å realisere sin bestemmelse som Guds barn.

Igjen må kirken stå vakt over menneskerettighetene, for uten vakthold vil de alltid være i fare, hvordan enn styret blir. De kristne er kalt til å ha en særlig omsorg for de svake og fattiges trygghet og velferd, for dem som ingen makt har og for minoriteten i samfunnet — fremfor å støtte flertallet. Alt tyder på at denne tjeneste vil få den største betydning i nær fremtid i Afrika.

I budskapet som gikk ut fra All-Africa Church Conference i 1958 ble det bedt om at «den kristne kirke i Afrika må spille en rolle som forsvarer, lærer, rådgiver og hyrde i disse avgjørende årene.»

Må den så finne bønnehjelp, aktiv velvilje og deltagelse hos medkristne over hele verden når den prøver å løse sin svære oppgave!

(Oversatt av Arne Kvellestad.)